

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерства образования и науки Республики Дагестан

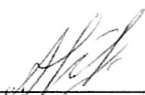
МКУ "УПРАВЛЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ" МУНИЦИПАЛЬНОГО

ОБРАЗОВАНИЯ "ХАСАВЮРТОВСКОГО РАЙОНА"

МКОУ "Генжеаульская СОШ им.М.М.Зумаева"

РАССМОТРЕНО

На заседании ШМО

Гебекова А.А.

Протокол №1
от «29» 08 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

**Заместитель
директора по УВР**

Шихмурзаева Г.К.

Протокол №1
от «29» 08 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Махтиев А.С.

Приказ №
от «29» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном (кумыкском) языке»

для обучающихся 5 класса

с.Генжеаул 2023-2024

БАЯНЛЫКЪ СЁЗ

Аслу умуми школалар учун (5 класда) кѳумукъ адабиятдан уѳлгю иш гѳрюв программа 2018-нчи йылны август айыны 3-нде кѳабул этилген «Россия Федерацияны билимни гѳакъында» деген Федерал законуну «11- нчи 14-нчю статьяларына этилген алмашынывланы гѳакъында» деген 317- ФЗ номерли Федерал закону яшавгѳа чыгѳара туруп, федерал пачалыкъ стандартлагѳа гѳѳре ва пачалыкъ умуми билим берив тармакѳда тасдыкъ этилген гесимлени (Россияны Юстиция Министерлигини 2021-нчи йылны июнь айны 5-де 64101 номери булан гѳисапгѳа алынган Россия Федерацияны билим берив министрлигини 2021-нчи йылда май айны 31- нде 287-нчи номерли буйругѳу булан «Орта класлар учун аслу билим берив Федерал Пачалыкъ гесимлерини талапларына гѳѳре камилешдирилип мугѳкамлашдырылган»); «Кѳумукъ адабият ва Кѳумукъ тил» предметлени бѳлюклери, тарбиялавгѳа байлавлу уѳлгю программасы 2020-нчы йылны июнь айыны 2-синде ФУМО-ну умуми билим беривге байлавлу чыгѳарган кѳараргѳа гѳѳре Россия Федерацияны Гѳукуматыны 2016 – йылны апрель айны 9-да 637-р номерли буйругѳу булан тасдыкъ этилген.

«Кѳумукъ адабият» предметни умуми характеристикиасы

Школада уѳйренилеген предметлени арасында яшланы кѳылыкъ, ругъ якѳдан тарбиялавда адабият дарслар аслу ерни тута. Олар не даражада, нечик юрюлегенинден охувчу яшларда наслудан-наслугѳа бериле гелеген халкѳны асил хасиятларыны уѳлгюлерин болдурмакъ, камилешдирмек йимик масѳалалар гѳасил бола. Шо себепден муаллим бу дарслагѳа бек жаваплы ва тындырыкѳлы янашма герек. Адабият дарсларда охувчуларда ана тилине ва адабиятына бакѳган сюювню тувдурув муаллимге борч. О дарсланы аслу борчларындан бирдагѳысы чебер асарланы тарихи яшавдагѳы ерин ва идея масѳаласын тюз англатмакъ, шоланы чеберлик ягѳына дурус кѳыймат бермеге уѳйретмек.

Чебер асарланы тилин уѳйренив охувчулагѳа сѳзню чеберлигин, гѳзеллигин англамагѳа, ана тилни стиль якѳдан чеберлигине ес болмагѳа болушлукъ эте.

«Кѳумукъ адабият» предметни уѳйренивню муратлары

Янгы стандартлар аслу умуми билим берив системасында охувчуланы билим даражасын тюз багѳалавда кюрчю болуп токѳтай. Янгы стандартлар бизин

Ватанны кёп миллетли халкъларыны маданиятын, ана тилин уйренивге, сакълавгъа, ону оьсдюрювге ихтиярларын, ана тилинде аслу умуми билим алывда имканлыкълар болдурувгъа, адат-къылыгъын сакълавгъа бакъдырылгъан. Шолайлыкъда, уьлгю иш гёрюв программа айры охувчуну билим даражаларын оьсдюрювге эркин ёл ача, ону класда, уйде, оьзбашына чалышып, интернетден пайдаланып, билим-тарбиясын артдырмагъа генг имканлыкълар бере.

Адабият предметни алдында салынагъан аслу муратлар:

– охувчуларда дюньягъа, гъалиги яшавгъа байлавлу англавланы генглешдирив, олагъа тюз багъа берив

; – ватангъа, халкъына бакъгъан сюювню артдырыв, патриот гыслени тарбиялав;

– охувчуларда адабиятны предмет гысапда уйренивге бакъдырылгъан яратывчулукъ иш бажарывчукъларын ва мердешлерин мюлк этив;

– адабиятны гёрмекли чебер асарларына асасланып, дюнья гертиликге багъа берип, къылыкъ-тарбия, гёзеллик, оър инсан аралыкълар йимик англавланы оьсдюрюв.

Федерал пачалыкъ билим берив стандартны «Тил ва адабият илму» (филология) бёлюгюнде адабиятны уйренивню алдына шулай аслу масъалалар салынгъан:

1. оьзюню гележекде билим даражасын оьсдюрювде адабиятны уйренивню агъамиятын англамакъ; арты бёлюнмейген, бир ёрукъда юрюлеген охувну оьзюню дюньягъа къаравларын, англавларын болдурувда, дюньяда адамны ва жамиятны аралыкъларын гелишдиривде къурал гысапда къолламакъ;

2. адабият асарланы охуп, тюз англав халкъны мили маданиятын, яшавун уйренивде аслу къурал болуп токътайгъанын англамакъ;

3. гёрмекли чебер асарланы уйренивню натижасында ана тилни гёзеллигин, ону байлыгъын, тил имканлыкъларын оьз халкъыны ва дагъыстан миллетлени маданиятын англап, сезип бажармакъ;

4. тюрлю-тюрлю жанрлардагъы асарланы уйренивде авуздан ва язып оьз ойларын айтып, пикирлешип, охулгъан асарны чечивде ортакъчылыкъ этип,

оьзбашына охулажакъ асарланы гёзалгъа тутуп, планын къуруп бажарагъан охувчуну тарбияламакъ;

5. чебер адабият асарланы оьзюне хас болгъан башгъалыкъларын англап, оланы илму, иш, публицистика асарлардан айырып, охулгъан асарланы идея-маъна ягъындан чечип, танкъыт этип, оларда суратлангъан яшав гъалланы англап бажармакъ;

6. сёзню чеберлик гючюн сезивде адабият теория англавланы агъамиятын англамакъ; охувчуларда бар билимлеге ва англавлагъа таянып (тарихден, музыкадан, эстетикадан) предметлени арасындагъы байлавну пайдалы къайдада къолламакъ;

7. предметни уйренивде оьзюне хас умуми охув мердешлени болдурмакъ (личностный);

8. дарсда берилеген англавланы теренлигине ва предметлени бирибири булангъы байлавлугъуна тюшюнмек (метапредметный);

9. предметден алынагъан билим натижалагъа ес болмакъ (предметный);

10. тюрлю-тюрлю источниклерден, интернет ресурслардан пайдаланып бажармакъ.

Охув планда «Къумкъ адабият» предметни ери

Янгы стандартлар муаллимге, программада айрыча бёлюклени уйренивге гёрсетилген сагъатланы умуми санавун сакълап, асарланы уйренивге, тюрлю яратывчулукъ ишлени оьтгеривге оьзтёрече янашмагъа, демек сагъатланы тийишли гёреген кюйде пайламагъа имканлыкълар бере

«КЪУМУКЪ АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТНИ ИЧДЕЛИГИ

ХАЛКЪ АВУЗ ЯРАТЫВЧУЛУГЪУ

Халкъ ёммакълар. «Къарачач», «Денгиз ат», «Тюгю-тюгю, тюгю алтын».

Адабиятны теориясындан. Ёммакъларда ошатывлар ва маънадашлар . «Молла Насрутдинни хабарлары».

«Чечеген ёммакълар». Чечеген ёммакълар гъакъында англав.

Авторлу ёммакълар. Анвар Гъажиев. «Авузгъа бош акъ бабиш»;

Аяв Акавов. «Тогъуз башлы Аждагъаны оьлтюрген нарт Эсенболат».

ХІХ – АСРУНУ ЭКИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ – XX АСРУНУ

БИРИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ КЪУМУКЪ АДАБИЯТДАН

Йырчы Къазакъ. «Чатакъ йыр», «Бары да зат бар Къазакъны эсинде», «Эр уланлар намус салмай юрекге».

Адабиятны теориясындан. Шиъруну гъакъында англав.

Абдулла Магъамматов. «Илму – яшав хазнасы».

Къазияв Али. «Бёрюакъай ва Арлан ит». Наби Ханмурзаев. «Хошгелдинг, язбаш».

Алимпаша Салаватов. «Етим», «Охума йиберилиз».

XX – АСРУНУ ЭКИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ – XXI АСРУНУ

БИРИНЧИ ЯРТЫСЫНДАГЪЫ КЪУМУКЪ АДАБИЯТДАН

Ибрагъим Керимов. «Игит тувгъан гюн».

Магъамматсолтан Ягъияев. «Гюмюш карандаш».

Изамит Асеков. «Бола бусанг – болат бол», «Къушлар уя гъазирлей».

Микайыл Абуков. «Арт дёгерчиклер». А

къай Акъаев. «Ярайгъан затмы», «Ана тил».

Абдулмежит Межитов. «Юртну ийиси», «Ватан деген не затдыр?».

Магъаммат-Шапи Минатуллаев. «Бийийген бёрю».

Адабиятны теориясындан. Масалны гъакъында англав.

Магъаммат Атабаев. «Ёлтабар».

Адабиятны теориясындан. Поэманы гъакъында англав.

Камал Абуков. «Саякъ ит саялы» (хабардан гесеклер).

Агъмат Жачаев. «Ана».

Магъаммат-Наби Халилов. «Белгисиз кыргызан» («Сали-Сулейман» деген романдан гесеклер).

Бадрутдин Магъамматов. «Атама кагъыз, «Вёре, вёре вёре»

Багъавутдин Гъажиев. «Нарынкъала».

Рукъият Устарханова. «Сагъат»

ДАГЪЫСТАН ХАЛКЪЛАНЫ АДАБИЯТЛАРЫНДАН

Кочхюр Сайит. «Мурсалхангъа налат болсун».

Гъамзат Цадаса. «Яревке пайлав», «Маймун ва агъач уста».

Абумуслим Жафаров. «Къанатлы йыртгъыч».

Адабиятны теориясындан. Пейзаж.

Бадави Рамазанов. «Сурат».

ОЪЗБАШЫНА ОХУМАКЪ УЧУН АСАРЛАР:

Чечеген ёммакълар.

Янгылтмачлар.

Чебер адабият:

А. Акавов. «Бёрюню де, тюлкюню де инге салгъан порсукъну ёммагъы».

С. Стальский. «Яшлагъа».

А. Межитов. «Сариялым». А. Къазиев. «Кирпи», «Оъмюр».

М. Ягъияев. «Бир орамны игитлери».

К. Абуков. «Халкъдан яшырып».

М. Шихвердиев. «Гюкюк бала».

А. Акъаев. «Дюнья».

Б. Магъамматов. «Къакъашуралы яшланы йыры».

М. Атабаев. «Мени кърдашларым».

«КЪУМУКЪ АДАБИЯТ» ПРЕДМЕТНИ УЪЙРЕНИВНЮ НАТИЖАЛАРЫ

Аслу умуми школалар учун къумукъ адабиятдан билим берив уългю программа гъар класгъа гёре алынма герек билимлерин, бажарывлукъларын, тюрлю гъаракатларын (предметден алынагъан билимлер (предметный), дарсда берилеген англавланы теренлигин ва предметлени бири-бири булангъы байлавлугъун (метапредметный) ва оъзюне хас натижаланы (личностный) токъташдыра.

Оъзюне хас

Шу талап аян этип айтгъанда, охувчу, оъзбашына чалышып, алгъа багъып оъсювню, яшавда оъз ерин табывну, алгъан билимлерин охувда къоллавну ва билим алывгъа бакъдырылгъан чалышывун арагъа чыгъарывну англата.

Жамиятны ва адамланы бир-бирини арасындагъы лап аслу байлавлукъланы гелиши, маъна ва сан янындан алгъанда иш булан байлавлу адамны оъзюне бакъгъан якъдагъы ва ватандашлыкъ англавлары, жамият арада болмагъа тюшеген ихтиярланы якълавдагъы англавлары, алдына мекенли мурат салып болагъанлыгъы, яшавда оъз ерин табып билегенлиги, кёп тюрлю маданиятлар бар дюнья жамиятында Россияны оъзтёречилигин билмек ва англамакъ – булар бары да оъзбашына чалышып, гъар охувчуну алдына салынагъан талаплар гысаплана

– Инсанны къылыкъ-тарбия хасиятларын мюлк этив, кёп миллетли Ватанына бакъгъан сюювню тарбиялав, оъз адабиятына ва маданиятына, оъзге миллетлени маданиятына гъюрмет этив;

– сёйлев ва тил масъалаланы чечивде тюрлю источниклени (сёзлюклер, энциклопедиялар, интернет ресурслар) къоллав.

Дарсда берилеген англавланы теренлиги ва предметлени

бири-бири булангъы байлавлугъу

Бу талапгъа охувчулагъа дарсны барышында оъзге предметлер булангъы байлавлукъну гъакъында берилеген англавлар, тюрлю источниклени, шоланы ичинде интернет ресурсланы къоллап, билимлерин артдырыв, оланы дюнья къаравларында ва халкъ арада тюз къоллав, башлап ерли план къуруп, охутув ишни натижаларын оъзге муаллимлер ва тенглилери булан бирликде яшавгъа чыгъарывда оъзтёрече ёлланы белгилев бола.

- Асарны проблемасын англав, гипотезаны арагъа чыгъарыв, материалны къурашдырыв, оъзюню къаравларын гертилемек учун далиллер гелтирив, айтылагъан пикруланы себеп аралыкъларын авуздан ва язып англатып билив, гъасиллер чыгъарыв;
- оъзбашына оъз ишин къуруп, оъзюню муштарлыкъ гъавасларын белгилеп бажарыв; – тюрлю маълуматлар береген источниклени табып, оланы чечип, оъзбашына къоллап бажарыв.

Предметден алынагъан билимлер

Предметни уйренивде охувчулар шо предмет булан байлавлу хас билимлеге ес болув, программагъа гёре дарсда этилме герек ишлени тюрлюлерин, дарсда къолланагъан тюрлю-тюрлю метод къайдаланы ва шоланы дарсны барышында, билим берив проектлени яшавгъа чыгъарывда ва яшавда болагъан гъалларда къоллап билив, ондан къайры да, охувчулар билим алывда илму даражада ойлашып, дарсда гечилеген материалны илму булангъы байлавлугъун токъташдырыв, илму терминологияны къоллап билив аслу талаплардан санала.

1. Билив сферада:

- гечилген асарланы аслу проблематикасын англав;
- адабият асарланы язылгъан девюрю булангъы байлавлугъун, айрылыкъларын, сонг да къылыкъ масъалаланы гъалиги заман булан гелишивюн гёрсетив;
- адабият асарны чечип бажарыв: ону къайсы жанргъа гирегенин токъташдырыв, темасын, идеясын, къылыкъ-тарбия гючюн англав, игитлерин суратламав, бир яда бир нече асарны игитлерин тенглешдирив;
- асарны агъвалат янын (сюжетин), къурулушун (композициясын), тилини чебер-суратлав аламатларын белгилев, оланы асарны идея маънасын чечивде ролюн англав (филология чечивню элементлери).

2. Айлана дюнья сферада:

- анадаш адабиятны ва маданиятны къылыкъ-тарбия якъдан агъамиятына тюшюнюв, оланы оъзге миллетлени адат, къылыкъ-тарбия хасиятлары булан тенглешдирив;

- асарлагъа оьзтёрече къаравларын болдурув, оланы багъалав;
- авторну ойларын англав, олагъа багъа берив.

3. Сёйлев сферада:

- тюрлю жанрлардагъа адабият асарланы англап, чебер охув;
- проза асарны яда ону гесеклерин, ана тилни чеберлик къуралларын къоллап, текстден цитаталар гелтирип, хабарлап бажарыв; асаргъа текстге гёре салынгъан соравлагъа жаваплар берив; авуздан тюрлю-тюрлю монологланы айтып, диалогну юрютюп болув;
- гечилген асарланы идея-тематикасына байлавлу изложениелер, сочинениелер, класда ва уьйде яратывчулукъ ишлер языв; адабият ва умуми маданият темалагъа проектлер онгарыв.

4. Эстетика сферада:

- адабиятны сёз инчесаният гысапда англав, ону гёзеллигин, чеберлигин гыис этив;
- адабият асарларда чебер келпетлени яратывда тилни чеберлик алааматларыны, ана тилни сёз байлыгъыны агъамиятын англав.

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТДЕН АЛЫНАГЪАН БИЛИМЛЕР

- программада гёрсетилген асарланы чебер охуп, маънасына тюшюнюп, хабарын айтып бажарыв;
- гечилген асарланы атларын ва авторларын билив;
- адабият асарны чечивде башлапгъы бажарывлукълагъа мюлк болмакъ (сюжетин англамакъ, идея-чебер маънасын чечивде чебер-суратлав къураллагъа багъа берип болмакъ);
- тюрлю жанрлардагъы асарланы башгъалыкъларын айырыв;
- программада гёрсетилген асарланы гёнгюнден билив;
- асарны сюжети булан байлавлу аслу теория англавланы къоллап бажарыв (композиция, завязка, кульминация, развязка: пролог, эпилог ва ш.б.).

- далилер гелтирип, гасиллер чыгъарыв;
- тюрлю маълуматлар береген источниклени табыв, чечив, оланы оъзбашына къоллап, пайдаланып бажарыв.

КЛАСЛАГЪА ГЁРЕ ПРЕДМЕТНИ ТЕМАТИКА ПЛАНЛАШДЫРЫВ

Тематика планлашдырылыв йыллагъа гёре берилген, онда темалагъа гёре сагъатлар гёрсетилген. Сагъатланы ва темаланы гезигин муаллим озъюню къаравуна гёре алышдыры

№	Тема уроков Дарсны темасы	Часы сагъат	Дата	
			По плану	По факту
1.	Беседа о сказке Ёммакъланы гъакъында англав	1		
2.	Черноволосая. Къарачач	1		
3.	Морской конь Денгиз ат	1		
4.	Вн.чт. Кто еще бодрый Кл.охув . Ким-ким уяв ким уяв	1		
5.	Устные рассказы о Мулле Насредине Авуздан айтылагъан Молла Насрутдинни хабары	1		
6.	Подготовка к изложению	1		
7.	Изложение	1		
8.	Загадки Чечеген ёммакълар	1		
9.	Болтливая утка А. Хажиев Авузгъа бош акъ бабиш. А. Гъажиев	1		
10.	Богатырь Эсенболат убивший 10-главого дракона Тогъу башлы аждагъаны оьлтюрген нарт Эсенболат	1		
11.	Песня пахаря. Казак ничего не забыл. Чатакъ йыр. Бары да зат бар иКъазакъны эсине.	1		
12.	Наука – клад жизни Илму-яшавну хазнасы	1		
13.	Проклятие Мурсал – хану Мурсалхангъа налат болсун	1		
14.	Хитрый дележ Яревке пайлав	1		
15.	Кл. тыш. охув Яшлагъа	1		

16.	Жизнь рабочего Ишчини яшаву	1		
17.	Волк и волкодав Бёрюкбай ва арлан ит	1		
18.	Великанам А. Салаватов Нартлагъа	1		
19.	Внек.чт Мой салам Салам болсун	1		
20.	Есть ли джигиты подобные нам. Бизден игит халкъ болурму дуньяда	1		
21.	Герои одной улицы Бир орамны игитлери	1		
22.	Непоседа М-С. Яхьяев Тынчтурмас	1		
23.	Что такое Родина. Запах села	1		
24.	Ватан деген низатдыр. Юртну ийиси	1		
25.	День рождение героя Игит тувгъан гюн	1		
26.	Сочинение	1		
27.	Земля. Можно ли. Акай Акаев Дунья. Ярайгъан затмы.	1		
28.	Ёж. Жизнь. Казиев Кирпи. Оъмюр.	1		
29.	Поседыши. Арт дёгерчиклер	1		
30.	Изложение	1		
31.	Изложение	1		
32.	Скворечник. Будь как сталь Бола бусанг болат бол. Къушгъа уя гъазирлей	1		
33.	Портрет повторение Сурат такрарлав			
34.	Загадки. Ёмакълар .	1		